

Putovanje jedrenjakom oko Zemlje

Kap. Ivo Dujmović

(Nastavak IV.)

Lijepa nas perspektiva čeka, ploviti oceanima kao »Ukleti holandez«, ne vidjeti niti čuti nikad nikoga osim šum i udarce valova, svirku vjetra, kroz harfu brodskih konopa. Valjanje broda i k tome neprestano kotrljanje otpalih zakovica u šupljini željeznih penuna. Kako bi se brod valjao tako bi se zakovice kotrljale s bande na bandu u svim mogućim tonovima muzičke skale, kao da mađarski ciganin udara po ksilofonu, i tako danomice neprestano kroz četiri mjeseca putovanja, što su još pred nama.

Kako su nam rezervari pitke vode bili na nekim mjestima šuplji, to smo morali ostati na razini vode. Jedna vreća od platna za jedro sa drvenim dnom i jednim pipcem visila je pred kassarom obješena na stralj od skovakasara, imala je sadržinu od 30—40 litara i to bi služilo za piće cijeloj posadi za jedan dan. Jedino ostrvo što smo u daljini ugledali bilo je Tristan da Cunha okolo 38—39 paralele južne širine, gdje smo počeli hvatati konstantan zapadni vjetar »Roaring farts«. Pošto je na južnoj polutci vladala zima, to smo se od nje branili svim mogućim sredstvima, a najviše što bi se dobro obukli i k tome navukli na sebe inceratu, držeći se stare mornarske poslovice, da gdje kiša ne prolazi ne prolazi ni vjetar, a s njime ni studen. Zavukli se u zavjetrinu, pa udri da se puši i priča. Pratili bi nas koji puta neke vrste malih galebova, zvanih »Golub rta«, manji od naših običnih galebova, crne boje sa bjeelim pjegama u obliku točkica, a kad bi se one pojavile znak je bio burnog vremena, pa ih baš nismo dobrim okom gledali. Ljetali bi oko broda brojni albatrosi — kraljevi oceana, raspon krila došize im više od 2 m. Te albatrose bi žive hvatali na zamku, koja je bila jednostavno učinjena od jednog šupljeg limenog trokuta, koji je sličio slovu delta grčkog alfabeta. U sredini stavili bi komad krutog loja od slane govedine ili komad bijele, slanine. Jedan ugao trokuta bio bi vezan sa oko 5 metara tanke žice a koja je bila nadovezana na tanki konopac, te bi se pustilo sa krme broda u more na dovoljnoj udaljenosti, tako da bi radi brzine broda taj trokut plivao po površini. Čim bi albatrosi vidjeli da nešto bijeloga pliva i nanjušili miris slanog mesa, jurnuli bi prema predmetu, te koji je bio spretniji i brži, taj bi za svoju nesreću kljunuo svojim zavnutim kljunom — kljun bi mu ostao zarobljen u jednom uglu, tako da se nije mogao nikako osloboditi, jer sama brzina broda i snaga, što bi mi potezali konop, ne bi dozvoljavala da izvuče kljun iz škripca i tako bi ga dotegli na brod — isto onako kao kad smo kao djeca vukli papirnate zmajeve.

Jednom na palubi, albatros bi se prestrašeno skrutio predosjećajući valjda svoju sudbinu. Oslobodivši ga neugodnog trokuta, pustili bi ga da se

gega po palubi, s koje nije mogao uzletjeti, jer albatrosi nemogu uzletati iz nizine. Svršio bi naravno time, što bi ga se zatuklo, a dugački vrat služio bi umjesto zastavice za pokazivanje smjera vjetra (mostravento), obješen na sartiye zadjeg jarbola na krmi broda. Tu operaciju izveo bi sam kapetar, jer se moralo pomno izrezat kožicu s vrata u spiralu, da bude što dulja traka sa perjem. Te ptice su jako mršave, same kosti i koža, te se nemogu upotrebiti za nikakvo jelo, jer zaudaraju po ribi, i tako kralj morskih ptica, više puta svrši svoj jadni život.

Bili smo jednog dana ispod otoka Tasmanije na oko 50° južne širine, kad je brod pod punim jedrima dobrim vjetrom jedrio. Vjetar je svakim časom bivao sve jači, te dostigao jakost oluje, pa smo se svi bojali da nam ne počnu letjeti i jedra i penuni, a jarboli se tresti kao trske. Kapetan nije bio na palubi, a časnik se nije usudio izdati naređenje, da se zatvori gornja jedra, bez dozvole zapovjednika, koji je u svojoj »rotondi« valjda malo više počivao, ali kad je došao na kassar još je čitav sat gledao kako brod leti i zapovjedio je, da se barketom izmjeri brzina. To smo pripravnno učinili te je mjerena brzina iznašala 18 čvorova na sat, što je bio rekord naše brzine. Tad zapovjedi »imbrolja kontra«, »imbrolja papafigi« i kad su bila jedra »imbroljana«, »zera kontra«, »zera papafigi«.

Na tu zapovijed odgovorio sam mu: pođite vi kapetane zatvarati, mi nećemo, i tako su jedra ostala i dalje samo imbroljana, sve do drugog dana poslije podne, kad je oluja prestala, te smo opet razapeli ta jedra. Ja sam se uvijek protivio izvišiti nehumane naloge i pogibeljne zapovijedi, tako da su me drugovi smatrali kao nekog vođu.

Jednom na putu zgodila se dobra šala na račun zapovjednika. Dizali smo neka jedra iz je drarnice, čiji je tambuč bio na kassar. Kapetan je prvi pristupio tobože da nam pomogne dizati ta jedra i kako je bio prvi kod tambuča, a mi ostali svi uza njega, okrenem se drugovima i namignem da ne potežu i da ostane cijelo jedro u rukama zapovjednika. Najednom osjeti svu težinu jedra i obrne se put nas, a mi skočili u smijeh — kad sam mu rekao, da to nije njegov posao — poslao me do đavola i gundajući pošao na drugu stranu — a mi nastavili dizanjem.

Vina naravno nismo primali, premda su bile dvije bačve u skladištu. Ulaz u tu spremu bio je kroz jedan mali otvor u salonu, a i kroz skladište za jedra (velariju), moglo se do nje. Jedno poslijepodne, kad je zapovjednik spavao, zatekao sam našeg prvog časnika »klip houka« gdje se nešto šulja oko skladišta, gdje je bilo pohranjeno vino, pa kad je vidio da ja ne kanim otići zovne me k sebi i metnuvši prst na usta u znak šut-

nje — polako mi reče, dođi samnom popit ćemo po gutljaj vina. Kad smo bili na dohvatu bačve, on izvuče jedan dugi makarun (tjestenina) te izvadi čep iz bačve — gurne taj makarun u nju i kao pijavica počne sisati vino kroz makarun. Kad se zasitio — prepusti meni tu improviziranu tegljicu, pa se i ja dobro napih, već kiselkastog vina — jer bačva je bila načeta, a nije se sumporala. Tako smo sklopili lopovsko prijateljstvo, te smo se više puta istom metodom poslužili i napili se u zdravlje škrtog kapetana.

Nakon četiri mjeseca putovanja iz Gibraltara, ugledasmo kopno Južne Amerike sa njenim visokim Cordiljerima ili Andes, te uz umjereni vjeter stigosmo na sidrište mjesta Taltal. Čim smo već ugledali kopno spremila su se oba sidra, argan i mulinel i sve za dolazak. Lijepom manovrom približili se obali — jedno pola milje i na zapovjed kapetana »fondo« bacili sidro u more, a momčad imbroljala jedra, što su još nosila. U ovom trenutku dogodilo se nešto nečuvano u ananima pomorstva. Na zapovjed »fondo«, sidro je sa rica oslobođeno i palo u more, ali se nije čuo zveket lanca da izlazi iz depozita. Prvi časnik pogleda preko ograde i opazi da lanac iz kubije nje-mo klati — dao je odmah nalog fondo lijevo sidro, koje je normalno palo i povuklo sobom lanac, te se brod zaustavio i polagano usmjerio pramcem prema vjetru.

Dobivši slobodan saobraćaj zapovjednik je pošao na kraj sa svojim poslovima a mi smo počeli spremati sve potrebno za iskrcaj sovrnje i ukrcaj tereta. Međutim, nisu nas očekivali nikakvi nalozi za krcanje broda salitrom i tako smo ostali očekivajući te naloge.

U Taltalu provedli smo i novogodišnje praznike, a u međuvremenu upoznali se s našim domorodcima, i sklopili čvrsto prijateljstvo.

Ne sjećam se točno dana događaja, ali to je nama bilo prvi put u životu da smo osjetili »marenotto« t. j. potres na moru. Na brodu radili smo obične poslove, kad najednom brod se počeo jako tresti, te smo svi skočili na kaštel — pomislivši da je lanac sidra popustio i da se sam spušta u more. Kad tamo opazimo, da je sve u redu, a brod se i dalje tresao. Poslije par dana novine su donijele vijest o velikom potresu, što je skoro razorio San Francisko u Kaliforniji, i mi smo taj potres čuli u udaljenosti od preko 4.200 morskih milja, što nas je dijelilo od Frisca.

Naši domorodci većinom Hrvati iz Dalmacije i otoka pohađali bi naš brod, te su nas pozivali u goste, da nam pokažu gradić, jer davno nije bio nijedan brod iz naših strana.

Taltal je maleni gradić podno Anda, koje se strmo ruše moru. Sagrađen je većinom od prizemnih kuća ili na kat u španjolskom stilu, kuće su obično drvenjare, obložene valovitim cinčanim plehom. Grad je spojen sa Pampama željeznicom, koja se penje po serpentinama na zig zag do preko 4.000 metara za stignuti na visoravan, gdje se u Pampama nalaze rudnici salitre, koja služi i u ratne svrhe, a najviše kao gnojivo.

Nigdje u gradiću niti po brdima nema trunka zelenila, a ljudi ne pamte kad je kiša pala. Tako

je sva obala Čile-a sjeverno od Valparisa i Santijaga »Rajska dolina«, odakle tjedno odlaze obalni parobrodi po svim sjevernim mjestima do granice republike Peru, raznoseći zelenje, voće i povrće, koje se skupo plaća. Kako kiše nema ni na obali na Pampama, to se pije destilirana voda, koja se dobije destilacijom mora, ili se služe raznim mineralnim vodama i sifonima.

Velim imena se ne sjećam, ta tko bi kraju, da se čovjek može sjećati svih ljudi i osoba s kojima je proživio par ugodnih časova.

Jedan Bokelj recimo patriot našeg druga Dara — kako smo zvali druga Božidara Mastrovića, koji je imao jednu »poradu«, vrsta hotela sa restauracijom, pozvao nas je jednom na večeru, što smo spremno prihvatili, i tu nas je pogostio upravo na gostoljubiv čilenski način i običaj.

Kapetan je nastojao da bi prodao one cigle, što je ukrcao u Trstu, ali se nije mogao pogoditi, valjda je kupac davao manje nego što je on mislio postići, i tako su cigle ostale i nadalje na brodu, a u međuvremenu dobili smo nalog, da opet otplovimo za New Castle — New South Wales — da ćemo tamo dobiti uputstvo.

Dva dana prije naznačenog polaska sva posada, osim nas kadeta noću ukrcavši svu svoju robu u čamac je dezertirala, ostavivši čamac da plovi, kojeg su valovi dosta oštetili tako da smo bili onesposobljeni za putovanje, dok se ne regrutira nova posada, koju je kapetan jedva uspio sakupiti s konca i konopca i to jedva potrebni broj ljudi svih narodnosti svijeta, za daljnje putovanje. Tim danom prestao je talijanski jezik za manovru na brodu i uveo se engleski, kojeg su te litalice razumjeli, jer su ipak učinili koje putovanje od luke do luke. Tu je odmah počeo stari običaj, da se za dizanje penuna i jedara i za izvlačenje ankore pjevaju neke mornarske pjesme na engleskom jeziku, koje bi davale takt kod vučenja »gindaca i argana«. Nekih se pjesama još i danas sjećam, a to su sve o životu mornara na jedrenjacima, koji se bore vjetrom i morem.

(nastavak slijedi)

„Dubrovnik“ — ulje akad. slikara Ljupka Kolovrat